

**ВИМОГИ ДО ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ****Гогоняц С.Ю.**

*Кандидат військових наук, старший науковий співробітник,
начальник науково-дослідного відділу,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського*

Шапран О.О.

*Старший науковий співробітник науково-дослідного відділу,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського*

Прокопенко А.А.

*Молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу, Національний університет оборони
України імені Івана Черняхівського*

**REQUIREMENTS FOR THE PROCESS OF FUNCTIONING OF THE DISTANCE LEARNING
SYSTEM OF THE HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTION****Hohoniants S.,**

*Candidate of military science, Senior Research Fellow,
Chief of scientific and research department,
The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi*

Shapran O.,

*Senior Research Fellow of scientific and research department,
The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi*

Prokopenko A.

*Junior Research Fellow of scientific and research department,
The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi*

Анотація

У статті виокремлено та охарактеризовано вимоги до процесу функціонування системи дистанційного навчання у вищих військових закладах освіти. Резюмовано, що протягом останніх десятиліть ДН стало глобальним явищем освітньої та інформаційної культури, суттєво вплинувши на характер освіти в багатьох країнах світу, де відбувається інтенсивний розвиток спектру освітніх послуг з використанням дистанційних освітніх технологій. Підсумовано, що застосування дистанційних освітніх технологій дає змогу швидко, адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства, забезпечити широкий доступ до отримання освіти, а також вирішити проблему значного розширення контингенту населення з вищою та додатковою професійною освітою.

Визначено, що головним завданням системи військової освіти є підготовка військового фахівця відповідного рівня й профілю, компетентного і відповідального, такого, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних сферах діяльності, готового до ефективної служби у військах за спеціальністю. Установлено, що однією з вимог функціонування ВВНЗ у період тотальної інформатизації освіти є використання системи дистанційної освіти. Аналіз наукової літератури, існуючих матеріально-технічних ресурсів у ВВНЗ дав змогу виокремити специфічні вимоги створення електронного освітньо-інформаційного середовища ВВНЗ, в межах якого функціонуватиме система дистанційного навчання офіцерів Збройних сил України, а саме: системність застосування інформаційних технологій, доступність і відкритість, поліфункціональність індивідуалізація, модульність і адаптивність, економічна доцільність, конкурентоспроможність, орієнтація на міжнародні стандарти, багатомовність, інтерактивність.

Abstract

The article pinpoints and describes the requirements for the process of functioning of the distance learning system at higher military educational institutions. It has been summarized that in the recent decades, distance learning (DL) has become a global phenomenon of educational and informational culture, significantly making an impact on the nature of education in many countries of the world, where an intensive development of the range of educational services using distance-learning technologies has been happening. It has been concluded that the use of distance-learning technologies allows us to respond quickly, adequately and flexibly to the needs of society. It also helps to provide a wide access to obtaining education, in particular for those who, for a number of reasons (living in remote areas, physical disabilities, etc.), consider traditional forms of education unacceptable, and to solve the problem of significant expansion of the population groups with higher and additional vocational education and training.

It has been determined that the main task of the military education system is to train an officer of an appropriate level and profile, to be competent and responsible, the one who has a great command of their profession and knows their way around other related fields, and is ready for effective service with troops in the specialty. It has been established that one of the requirements for the functioning of higher military educational institutions in the period of total informatization of education is the use of distance learning. The analysis of scientific literature and

existing material and technical resources at higher military educational institutions has made it possible to single out specific requirements for creating an electronic educational and informational environment of higher military educational institutions. Within this environment, the system of distance learning of officers of the Armed Forces of Ukraine will function, which allows for, namely, systematic application of informational technologies, accessibility and openness, multi-functionality, individualization, modularity and adaptability, cost-effectiveness, competitiveness, focus on international standards, multilingualism and interactivity.

Ключові слова: дистанційне навчання, вища військова освіта, офіцери, тенденції, вимоги.

Keywords: distance learning, higher military education, military students, officers, tendencies, requirements.

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи вітчизняної освіти. Насамперед, це стосується задоволення освітніх потреб громадян упродовж усього життя, забезпечення доступу до освітньої і професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності та адекватну підготовку з огляду на інтеграцію вищої освіти до європейського освітнього простору. У контексті цього розвивається нова, перспективна форма організації навчального процесу – дистанційне навчання (далі - ДН), що відкриває широкі можливості для надання освітніх послуг у необмеженому географічними критеріями просторі.

В сучасних умовах проблема інформатизації вищої освіти і ДН є однією з основних у розвитку вищої військової школи і знайшла широке відображення в низці нормативних документів світового та вітчизняного рівня (програма ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття» [5], Концепція інформаційної політики для розвитку і просування інформаційного суспільства [6], Закон України «Про вищу освіту» [4], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [3]), в яких окреслюється необхідність удосконалення освітніх систем з використанням інноваційних ІТ, сучасних технічних засобів комунікацій та реалізації інноваційних заходів, які відповідають тенденції розвитку цивілізації та становлення інформаційного суспільства. Однак проблема конкретизації вимог до організації процесу функціонування системи дистанційного навчання у вищих військових закладах освіти залишилася поза межами наукової уваги сучасних дослідників.

Тому метою статті визначено здійснення особливостей упровадження системи дистанційного навчання у вищих військових закладах освіти та виокремлення вимог до організації такого процесу.

Початок другої декади XXI ст. для системи вищої освіти України, зокрема й військової, характеризується масштабними перетвореннями, які пов'язані з реалізацією підходу до освіти як до сервісу, який надається споживачеві та окреслюється схемою «потреба → послуга». Зазвичай диференціація та індивідуалізація навчання реалізуються з метою врахування потреб військових і забезпечують його адаптивність. У такому вимірі технологізація освітнього процесу розглядається, передусім, як засіб підвищення його адаптивності. Чим ширше диверсифікуються технології, тим більше можливостей для реалізації індивідуальних освітніх мар-

шрутів. Поєднання освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює широкий спектр *можливостей системи дистанційного навчання (далі - СДН)*. Однак практичне впровадження СДН в освітній процес ВВНЗ нині гальмується технічними можливостями вищів та неготовністю професорсько-викладацького складу до роботи в медіативно-інформаційному середовищі.

Тоді як сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ), надаючи небачений динамізм розвитку суспільства, створює реальні передумови для формування *глобальної системи дистанційної вищої військової освіти*, відкритого інформаційного середовища з можливістю вільного поширення знань та інформації, які виходять за межі державних кордонів і національних контекстів [7, с. 22]. У зв'язку з цим розвиваються нові технології навчання, в тому числі й дистанційного, які в сукупності з іншими чинниками сприяють виникненню і широкому розповсюдженню нової форми професійної підготовки – дистанційної освіти.

Протягом останніх десятиліть ДН стало глобальним явищем освітньої та інформаційної культури, суттєво вплинувши на характер освіти в багатьох країнах світу, де відбувається інтенсивний розвиток спектру освітніх послуг з використанням дистанційних освітніх технологій [2]. Їхнє застосування дає змогу швидко, адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства, забезпечити широкий доступ до отримання освіти, а також вирішити проблему значного розширення контингенту населення з вищою та додатковою професійною освітою. Віртуальні ЗВО, на думку європейських аналітиків, до 2025 р. стануть основним постачальником вищої освіти у світі [8, с. 50].

– Повсюдний доступ до інформації в будь-який час, можливість постійного підключення до Інтернету;

– усунення бар'єрів від джерела інформації до споживача, уможливлення безпосереднього спілкування автора і читача, викладача і слухачів;

– віртуальне середовище односторонніх, яке формується за допомогою соціальних мереж, блогів, створення веб-ресурсів (наприклад, на базі Wiki);

– поєднання сервісів та освітнього контенту в одному пристрої, що дає величезні можливості для доступу до інформації.

Розглянуті тенденції технічного розвитку уможливають значний розвиток ДН військових фахівців у ВВНЗ, що повинно відобразитись у таких діях:

1) побудова хмарної інфраструктури, яка є логічною надбудовою над об'єднаним фізичним середовищем ВВНЗ. Це дає змогу надавати доступ до ресурсів споживачам з різним рівнем довіри без загрози порушення працездатності всієї системи;

2) використання мобільних рішень на корпоративному рівні, що продиктовано необхідністю оснащення корпоративних сервісів спеціалізованими клієнтськими додатками для мобільних пристроїв. Найбільше затребуваними для мобільних клієнтів ВВНЗ є сервіси доступу до корпоративної поштової системи, електронних освітніх ресурсів, сервісів і довідкової інформації;

3) використання віртуальних середовищ викладачами для формування навчальних ресурсів, які є корисними в навчанні. З цієї метою доцільно використовувати віддалені сервіси (блоги і wiki) та «цифрові кампуси» ВВНЗ, де викладачі б розміщували актуальну інформацію, пов'язану з навчальними дисциплінами і навчальними планами;

4) використання соціально-освітніх мереж як інформаційно-комунікаційного порталу підтримки освітньої діяльності ВВНЗ, побудованого за принципами соціальних мереж (facebook, Twitter, Instagram, Google + та ін.), що надавало б загальні та спеціалізовані засоби для роботи керівників, викладачів-тьюторів та слухачів. Соціально-освітні мережі – це інтерактивний веб-сайт (автоматизоване соціальне середовище), розрахований на багато користувачів, контент якого наповнюється самими учасниками мережі, що дає змогу спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом. Перевагами використання соціально-освітніх мереж у навчальному процесі є зрозумілість ідеології й інтерфейсу для Інтернет-аудиторії, можливість перегляду в режимі віддаленого доступу відео- й аудіоматеріалу.

Враховуючи роль ІКТ у вищій військовій освіті, окреслимо основні *вимоги щодо* створення електронного освітньо-інформаційного середовища ВВНЗ, в межах якого функціонуватиме СДН офіцерів ЗСУ.

Системність застосування інформаційних технологій. Електронне освітньо-інформаційне середовище як ядро СДН має охоплювати сучасне програмне забезпечення, бази даних, бази знань, технології роботи для підтримки процесу управління організаційною діяльністю ВВНЗ та здійснення освітніх і наукових комунікацій, актуальних для реалізації цілей і завдань освіти й розвитку науки в сучасних умовах. Незважаючи на важливість створення матеріальної бази інформатизації вищої військової освіти, «наріжним каменем спотикання» є не технічне забезпечення, а ефективне, якісно нове використання професорсько-викладацьким складом вищої школи ІКТ. Тому введення ІКТ зумовлює необхідність підвищення обізнаності викладачів-тьюторів, їхнє володіння знаннями та практичним досвідом застосування інноваційних освітніх технологій, що є важливою передумовою створення *інформаційної інфраструктури*, тобто середовища для вільного обміну інформацією в межах

конкретного ВВНЗ та системи глобальної СДН загалом, яке охоплює програмне забезпечення, технології, периферійні пристрої, доступ до Інтернету.

Доступність і відкритість. Доступність необхідна для ефективного використання додатків викладачами-тьюторами і слухачами. Слухачам (студентам) необхідно забезпечити відкритий доступ до корпоративних даних ВВНЗ, який здійснюється за допомогою облікових і керуючих інформаційних систем і сервісів. Водночас слухачам забезпечується доступ до цифрових освітніх ресурсів (повнотекстових внутрішніх та зовнішніх бібліотек, цифрових версій матеріалів, опублікованих викладачами ВВНЗ, відеоматеріалів програми дисциплін, презентаційних матеріалів лекцій тощо). Саме тому Електронне освітньо-інформаційне середовище як ядро СДН у ВВНЗ повинно бути відкритим і не обмежуватися лише використанням у цьому університеті, оскільки стрімке зростання знань та обсягів інформації вимагає ефективної взаємодії наукової спільноти для спільного створення і використання освітнього контенту, а також навчання.

Поліфункціональність. Сучасне електронне освітньо-інформаційне середовище як ядро СДН має безліч можливостей, які забезпечують всі елементи освітнього процесу, тобто є одночасно джерелом і засобом доступу до інформації, засобом реалізації різноманітних інноваційних організаційних форм пізнавальної діяльності військових фахівців, контролю освітніх досягнень, індивідуалізації освітнього процесу тощо.

Індивідуалізація, модульність і адаптивність. У професійній підготовці військових фахівців ЗСУ електронне освітньо-інформаційне середовище як ядро СДН повинно забезпечувати підтримку індивідуальних траєкторій навчання та її адаптивну модель, коли на основі результатів контролю вибудовується подальша індивідуальна програма навчання. Повноцінне використання можливостей СДН підготовки військових фахівців вимагає інтеграції існуючих навчальних систем у ВВНЗ з електронним освітньо-інформаційним середовищем. Для реалізації цього аспекту слухачі і співробітники ВВНЗ повинні стати повноцінними користувачами його інформаційних систем. Декомпозиція змістовної частини дисциплін на логічно завершені модулі сприяє формуванню індивідуальних освітніх траєкторій.

Економічна доцільність. Упровадження нових рішень досить часто здійснюється в межах обмежених ІТ-бюджетів. Інколи це допомагає досягненню ефективності шляхом підвищення якості управління в упровадженні інформаційних систем та їхньої інтеграції. Також необхідне врахування основних економічних параметрів у розробці СДН. Як і всі види інтелектуальних ресурсів, ресурси ДН є основними економічними, зокрема й експортними ресурсами ВВНЗ у нових умовах, навіть якщо вони не структуровані в систему і не є інтелектуальними активами вищої школи.

Конкурентоспроможність передбачає проектування СДН ВВНЗ на основі врахування вітчизня-

ного та закордонного досвіду, використання результатів аналізу пріоритетних напрямів науки, техніки і технологій.

Орієнтація на міжнародні стандарти. У 2005 р. Україна приєдналася до Болонської декларації, ввійшовши в єдиний освітній простір Європи. В умовах інтеграції української вищої військової школи зі світовою освітньою спільнотою не втрачає актуальності проблема формування у ВВНЗ сучасних й ефективно діючих систем забезпечення якості наукових досліджень, освітніх послуг і підготовки офіцерів на основі світового досвіду.

Багатомовність. Вважаємо, що професійна підготовка військових фахівців в електронно освітньо-інформаційному середовищі СДН ВВНЗ повинна здійснюватися українською, та англійською мовами. Така орієнтація на багатомовність освітнього середовища є позитивним чинником для розвитку експорту освітніх послуг, участі в міжнародних проєктах та академічній мобільності, яка є складним і багатоплановим процесом інтелектуального просування, обміну науковим і культурним потенціалом, ресурсами, технологіями навчання.

Інтерактивність відобразить специфічну властивість СДН у ВВНЗ, за допомогою якої створюються необхідні умови організації оперативного контролю навчальних досягнень слухачів, доповнення змісту навчання інформації з різноманітних джерел (зокрема й з мережі Інтернет), реалізації індивідуальних траєкторій навчання, розвитку у слухачів творчості та пізнавальної самостійності, використання нових психолого-педагогічних конструктивів вирішення освітніх завдань.

Висновки. На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються кардинальні зміни, що породжують низку соціальних, економічних і культурних проблем, вирішення яких можливе завдяки підготовці фахівців, здатних творчо та нестандартно вирішувати професійні завдання. Сучасні інформаційні технології надали поштовх до модернізації усіх сфер діяльності людини, у тому числі освітньої, що сприяло появі нових педагогічних технологій, методів, форм і засобів навчання. Головним завданням системи військової освіти є підготовка фахівця відповідного рівня й профілю, компетентного і відповідального, такого, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних сферах діяльності, готового до ефективної служби у військах за спеціальністю. Нині однією з

вимог функціонування ВВНЗ у період тотальної інформатизації освіти є використання системи дистанційної освіти. Аналіз наукової літератури, існуючих матеріально-технічних ресурсів у ВВНЗ дав змогу виокремити специфічні вимоги створення електронного освітньо-інформаційного середовища ВВНЗ, в межах якого функціонуватиме система дистанційного навчання військових фахівців Збройних сил України, а саме: *системність застосування інформаційних технологій, доступність і відкритість, поліфункціональність індивідуалізація, модульність і адаптивність, економічна доцільність, конкурентоспроможність, орієнтація на міжнародні стандарти, багатомовність, інтерактивність.*

Перспективи подальших наукових розробок вбачаємо в аналізі завдань та функцій систем дистанційного навчання вищого військового навчального закладу збройних сил провідних країн світу.

Список літератури

1. Артеменко В. Б. Дистанційні технології та курси: створення і використання в освітній діяльності: монографія. Львів, 2008. 295 с.
2. Гарновская И. И., Городецкая И. В., Коневалова Н. Ю. Мультимедиа в медицинском вузе: учеб.-метод. пособ. Витебск: ВГМУ, 2011. 126с.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012– 2021 роки. URL: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/%2012/05/4455.pdf>.
4. Закон України Про вищу освіту: від 01.07.2014 р. №1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. С. 16–27.
5. Програма ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття», розроблена в 2000 р. та представлена на 67-й Генеральній Конференції ІФЛА (17–24 серп. 2001р., Бостон, США). Бостон, 2001. 45 с.
6. Проект Концепции информационной политики для развития и продвижения информационного общества / подготовлен Полом Улиром. Париж: ЮНЕСКО, 2003. 35 с.
7. Соловов А. В. Дистанционное образование – образовательная система XXI века. Сучасна освіта. 2008. № 10. С. 22–23.
8. Anderson T. D., Garrison D. R. Avoiding the industrialization of research universities: big and little distance education. The American journal of distance education. 1999. № 13 (2). P. 48–63.